

Oxford, 1901

Het was bitter koud in de boekbinderij. De kilte aan het eind van deze oktobermaand zat zo diep in de stenen dat zelfs het meest bereidwillige vuur ze niet warm kon krijgen. Mijn vingers waren gevoelloos toen ik achteroverleunde om de voltooide dichtbundel van Samuel Rogers te bewonderen. De koper had van de saaie boekband een royaal cadeau willen maken voor de bibliothele vader van het meisje met wie hij hoopte te trouwen. Ik streek met mijn vinger over de ribben van donkerblauw marokijn op de rug, met goudgraveersel en ingelegd met rode bloemen. Het was een ontwerp geïnspireerd op een vroeg werk van Sarah Prideaux, een vrouwelijke boekbinder die ik erg bewonder.

‘U kunt beter naar huis gaan, juffrouw Delaney,’ klonk de stem van meneer Caxton van de andere kant van de werkplaats.

Ik was al drie jaar in de leer bij de gerespecteerde boekbinder John Caxton in St Giles’ Street in Oxford. Hoewel hij geen familie van de grote drukker was, was het wel een naam die hij als geloofsbrief gebruikte.

‘Ik ga naar huis wanneer u naar huis gaat,’ zei ik. Ik zag zijn stralende ronde gezicht in het licht van de lamp. Hij was een kleine, dunne zestiger met een kromme rug en zag er geen jaar jonger uit dan hij was.

We waren twee eilandjes van geel licht in een donkere ruimte. Hoewel de boekbinderij niet groot was, leek het ’s avonds wel zo. De wanden waren bedekt met boeken in verschillende stadia van binding, eindeloos veel laden gevuld met stoffen, perkament,

leer, ontelbaar veel papier in alle soorten, maten en tinten, gemarmerde en beschilderde schutbladen, bladgoud, persen, blokken en bindramen. Gereedschap zo talrijk dat het een mensenleven zou kosten om alles te gebruiken. Gereedschap zo specifiek dat je alleen al voor een rug er zeker tien van kon gebruiken. Laden met priemen, messen, scalpelmessjes, vouwbenen, linialen en koperen platen om een boekrug plat te houden bij het bijsnijden. Bakken met naalden, krom en recht, scharen en hamers. Bij de achterdeur stonden zakken gedroogde lijm klaar om te worden gemengd en aangebracht met varkensharen kwasten.

Een grot van Aladdin vol rijkdom en chaos, en aan mij de onmogelijke taak om de orde te bewaren. Om plek te vinden voor de tientallen nieuwe priemen waarmee meneer Caxton soms zomaar op een ochtend kwam aanzetten of een nieuwe bestelling geitenleer waarvan hij me niet had verteld dat die geleverd zou worden. Maar hij had een vriendelijk gezicht en was geduldig en best grappig.

Hij verscheen bij mijn bureau en tuurde met zijn kleine oogjes vanachter zijn bril naar mijn werk. Vervolgens pakte hij het dunne boekje en draaide het om, waarna hij het omslag opende om te zien hoe het lag.

‘Geen beleg?’ vroeg hij terwijl hij de binnenkant van het omslag inspecteerde, waar ik gemarmerd papier op had geplakt in plaats van bijpassend marokijnlinnen.

‘Daarvoor heeft hij niet genoeg betaald.’

Hij zei niets maar bracht het boek naar zijn oor en bladerde het snel door, alsof hij luisterde of er fouten in zaten.

Hij reikte me het boek aan. ‘U hebt het boek ondersteboven gebonden, juffrouw Delaney,’ zei hij.

Mijn mond viel open. Dat kon niet waar zijn. In paniek greep ik het boek en sloeg het open. Toen hoorde ik hem lachen. Voor een man van zestig lachte hij als een kind.

Ik hief mijn hoofd en richtte mijn vermoeide, pijnlijke ogen op hem.

‘U bent een waardeloze leraar.’

‘En u een humorloze leerling!’ Nog steeds gniffelend liep hij terug naar zijn bureau.

‘U wint. Ik ga naar huis,’ zei ik, niet in staat om nog langer naar de bundel van Rogers te kijken.

Ik wikkelde het boek in een schone doek en borg het op in de kast achter mijn werkbank. Morgenochtend zou ik de koper een briefje sturen dat hij het kon komen ophalen. Hoewel ik degene was die al het werk had gedaan, zou de naam van meneer Caxton in het boek staan en de aanzienlijke opbrengst naar hem gaan, waarna minder dan een kwart van het geld bij mij terecht zou komen. Het stak wanneer ik de bankbiljetten van eigenaar zag veranderen en zo weinig ervan naar mij ging, maar goed, dat was de prijs die ik betaalde om het boekbindvak te leren en te kunnen zeggen dat ik les had gehad van John Caxton, die ooit boeken had gebonden voor de persoonlijke bibliotheek van de koningin.

Ik sloeg mijn cape om, trok mijn handschoenen aan en liet mijn pijnlijke handen opwarmen in de wol.

‘Goedenavond, meneer Caxton,’ zei ik toen ik langs hem liep.

‘De band is prachtig.’ Hij keek me met glanzende ogen aan.

‘Ik zal Frank Karslake over u schrijven.’

Frank Karslake, de oprichter van het gilde voor vrouwelijke boekbinders, het Guild of Women Binders. Ze bestonden nu drie jaar. Ik had ze al eerder geschreven met het verzoek toegelaten te worden, maar die brieven waren onbeantwoord gebleven. Met de aanbeveling van meneer Caxton zou er een deur voor me opengaan waarvan ik dacht dat die altijd gesloten zou blijven. Ik kreeg het warm bij de gedachte dat ik eindelijk erkend zou worden. Daar droomde ik van.

‘Ik zal tegen hem zeggen dat u een prutser bent, met weinig talent behalve naaien.’

‘Niets dan de waarheid.’

‘Tets anders spreek ik niet,’ zei hij. ‘Goedenavond, juffrouw Delaney.’

Ik huppelde bijna de ijskoude lucht in. Wat was het toch heer-

lijk om van je werk te houden. Mijn vader had ook van zijn werk gehouden, misschien meer dan goed voor hem was, en nu hield ik van mijn vak. Maar ik verdiende als leerling, vijftientig jaar oud en ongetrouwd, niet genoeg om zo comfortabel te leven als ik wilde. Ook bood mijn loon me niet de vrijheid waarnaar ik verlangde. Ik woonde nog steeds in mijn kinderkamer boven Delaney's Rare Books – mijn vaders boekwinkel – aan Victor Street, en als ik geen boeken bond, catalogiseerde en verkocht ik ze.

Als kind hadden zeldzame, stoffige boekwerken mijn leven bepaald en het vorm en betekenis gegeven. In het doolhof van kamers in mijn vaders winkel stonden boeken die ouder waren dan ik met mijn kinderverstand kon bevatten, boeken die koningen hadden zien opkomen en vallen, gebouwen hadden zien afbrokkelen en oorlogen uit het geheugen hadden zien verdwijnen. Boeken blijven bestaan, zou mijn vader zeggen. Zij houden stand, wij niet.

De wandeling van de meneer Caxtons werkplaats naar mijn huis was kort, slechts een paar bochten. Ik had weinig tijd voor mezelf en eigenlijk wist ik niet goed hoe mijn leven eruitzag wanneer ik niet inkt diep in boekblokken en omslagen zat.

Mijn wereld was klein, ingebed tussen muren van Cotswoldssteen, dun geperst als papier. Ik hield ervan maar toch schuurde het, en toen zich een kans voordeed om die muren te doorbreken, greep ik hem met beide handen aan en dacht ik niet na over de gevolgen. Want echt, dacht ik in al mijn naïviteit, welk gevaar kon er nou schuilen in een boek?

Mijn vader stommelde beneden rond terwijl ik probeerde de laatste paar minuten slaap te rekken. Hij had een levering boeken gekregen van een andere boekhandelaar, die failliet ging. Wanneer dat gebeurde, zochten de handelaren uit de stad en de nabijgelegen plaatsen met luid misbaar de planken af naar een verloren gewaande Donne of een goed gebonden deel van Shakespeare, en mijn vader was niet anders. Terwijl ik sliep, was hij al naar St Aldate's geweest en weer thuisgekomen.

'Een voorliefde voor gin en een zwak voor paarden gaan niet goed samen met boeken,' zei vader toen ik de winkel binnenkwam. 'Voordat de drank Forstatter in zijn greep kreeg, had hij een goed oog voor boeken. Zie je wat dit waard is?'

Een proef, zoals gewoonlijk. Nog wazig van de slaap knielde ik neer bij de stapels die hij had gemaakt. Ik kende zijn manier van doen. Hij was een pietluttige oude man die het niet kon laten boeken te sorteren, want hij dacht dat iedereen de rangschikking die hij voorstelde zou zien als de enige natuurlijke manier om de wereld te ordenen. Enkele jaren geleden had hij een weekend besteed aan het herinrichten van de boekenplanken, waarbij hij de exemplaren niet op naam van de auteur had gerangschikt, zoals het hoorde, maar op datum van publicatie. Hoe kon een dame die op zoek was naar een boek met kinderverhalen nou weten op welke dag het was uitgegeven, had ik gevraagd, waarop hij had geantwoord: 'Dat moet ze aan mij, de boekhandelaar, vragen, want dat is mijn werk.' De boeken waren een maand lang zo gerangschikt gebleven, totdat mijn vader de voortdurende vragen en de dalende verkoop beu was en de winkel weer op de oude manier had ingericht.

Ik keek naar de boeken voor me. Mijn vader had verschillende stapels gemaakt. Een met doorsneeboeken, uitgaven die iemand aanschafte die aan zijn verzameling begon of gewoon lekker wilde lezen voor een paar pond. Een andere stapel bestond uit theologische werken van verschillende herkomst. Ik zag een Milton, gebonden in rood linnen, met op het omslag een afbeelding van zijn Hel. De boekbinder had geen goed werk geleverd, want de sierdruk was her en der niet diep genoeg en bladderde al af. Aan het frontispice kon ik zien dat het een moderne druk was, weinig waard. Ik keek naar mijn vader en zag een glinstering in zijn ogen, alsof hij dacht dat hij me te slim af kon zijn.

Ik liep naar de laatste stapel. Dit waren de oudere boeken, de zeldzame, de hoekstenen voor alle verzamelaars. Shakespeare. Dryden. Keats. Shaw. En ja hoor, dat had je het al. Eén blik op de band vertelde me wat ik moest weten, en ik trok het boek dat hij ertussen had gestopt om me te testen uit de stapel.

‘*Pilgrim’s Progress*,’ zei ik terwijl ik over het gladde omslag streek. ‘Schapenleren band, schoon, geen scheuren of verkleuringen.’

‘Een boek van dertien in een dozijn, vind je niet? Iedereen die zes pence te besteden heeft, kan een exemplaar kopen.’

Ik sloeg het open en bekeek de titelpagina. ‘Dit is een eerste druk. Uitgegeven door Nathaniel Ponder in 1678.’

Maar hij wilde me nog verder op de proef stellen. ‘Hoe weet je dat het een eerste druk is?’

‘Het is alleen het eerste deel van het verhaal, het tweede deel werd gepubliceerd in 1684. Het hele verhaal in 1685. Alle uitgaven daarna bevatten alle drie de delen.’

‘Heel goed, Lilian,’ zei hij, en hij nam het boek behoedzaam van me over. Hij had meer genegenheid voor de boeken dan voor mij, en ik had mijn pogingen om met ze te wedijveren al lang geleden opgegeven.

Hij hield het boek vast zoals je een pasgeboren baby vasthoudt en liep tussen de stapels door naar zijn kantoor.

‘Wacht,’ zei ik. ‘U hebt er een over het hoofd gezien.’

Met een fronsrimpel tussen zijn ogen draaide hij zich om. ‘O ja?’

Ik overhandigde hem een boek van de stapel met doorsneeboeken. ‘Dit is echt een zeldzaam, waardevol exemplaar.’

Hij bekeek de rug en gaf het meteen terug. ‘Dat heb je verkeerd gezien. Dit is een standaardbundel van een middelmatige dichter.’

‘Dit is de uitgave uit 1810 van *Original Poetry by Victor and Cazire* van Percy Bysshe Shelley. Geschreven samen met zijn zus, Elizabeth, en uitgegeven door John Stockdale. Deze uitgave werd tegengehouden. Er stond een gedicht in van Matthew Gregory Lewis, gepubliceerd zonder zijn toestemming. Stockdale herriep het boek. Het werd jaren later opnieuw uitgegeven in een bewerkte uitgave, maar dit...’ Ik hield het slanke, onopvallende boekje omhoog. ‘... is een van de weinige die in omloop zijn gekomen met het gedicht van Lewis erin. Het is zeldzamer dan welk boek ook in Forstatters collectie, hoewel ik betwijfel of hij wist wat hij in zijn bezit had.’

Mijn vader pakte de bundel weer op en bekeek hem nauwkeuriger. ‘Hoe kom je aan die kennis?’

Alsof ik de herkomst moest rechtvaardigen van een feit waarvan hij niet op de hoogte was. Ik kon niet zeggen dat ik het had gelezen in *Notes on a Collection* van Walton, omdat hij Walton een oplichter vond die de waarde van boeken kunstmatig opdreef. Daarom loog ik tegen mijn vader – niet voor het eerst. Het was ook geen flagrante leugen, maar toch, als ik tegen hem moest liegen om hem te doen inzien wat ik waard was, zou ik liegen.

‘Dat heeft meneer Caxton me verteld. Hij heeft twintig jaar geleden een uitgave gebonden voor de bibliotheek van een heer en die heer kende Stockdale.’

Hoewel mijn vader een hmf-geluid maakte betwistte hij het niet, want als hij iemand geloofde, was het meneer Caxton wel. ‘Stockdale was een pornograaf. Je weet dat een exemplaar van Harriette Wilsons memoires vorige maand voor vijfhonderd pond is verkocht. Naar verluidt heeft Stockdale die memoires naar de hertog van Wellington gestuurd om hem te chanteren.’

‘Ik zou er achthonderd voor gevraagd hebben,’ zei ik, en voor het eerst die dag keek mijn vader naar mij in plaats van naar zijn boeken.

‘Dat zou je gekregen hebben ook.’

Hij pakte de Shelley en legde hem bij de Bunyan die hij nog onder zijn arm had. Twee boeken, gebonden papier en vel, die meer waard waren dan wat ik in één jaar verdiende, misschien in twee als de juiste koper zich meldde. Maar die kopers waren zeldzaam en zulke boeken konden maanden, zelfs jaren, in mijn vaders boekenkast staan voordat de in zijn ogen ‘juiste’ koper langskwam. Terwijl mijn vader zijn ochtendroutine uitvoerde deed ik de mijne, aangezien ik na jaren geen instructies meer nodig heb.

Ik noteerde de Forstatter-collectie in het grootboek, samen met de geschatte waarde, en zette de boeken op de planken waar ik ruimte kon vinden. Soms bleef ik even staan om een mooi gebonden boek te bewonderen of me te ergeren aan een slechte band. Ik bleef vaker stilstaan om eraan te ruiken, want er gaat niets boven de geur van boeken om de ziel wakker te schudden. Het is de aardse, soms zoete geur van kalfsleer, de vette lijn op papier, en inkt. Iedereen die van boeken houdt, kent die geur. Ademt hem. Dat specifieke parfum dat binnendringt en blijft hangen. Het aroma van verbeelding, van kennis die ligt te wachten.

Sommige van de goedkopere, populairdere boeken legde ik in stapels op de tafel voor in de winkel, waar passerende klanten ze konden zien, maar die van echte waarde gingen achter glas of helemaal uit het zicht. Mijn vader schreef de klanten die hijzelf had uitgekozen dat hij een *Pilgrim* of een fraai gebonden Swift had gekocht en dan kwamen ze massaal naar hem toe. Als meerdere klanten hetzelfde boek wilden hebben, bracht mijn vader het naar een veilinghuis. Maar zulke verkopen waren er te weinig en de kosten om de boeken überhaupt in handen te krijgen waren hoog. Boeken verkopen was niet iets wat je deed voor het geld.

Hoewel verzamelaars beginnen met een liefde voor boeken, een verlangen om kennis te bezitten, gaan ze in de loop van hun

leven allemaal meer van de jacht houden. Ze hunkeren naar het bezitten van iets kostbaars, naar de bekendheid en bewondering die een goede verzameling hun oplevert. Ik denk dat kopers hun boeken niet meer lezen maar ze in plaats daarvan op een plank laten verstoffen. Een triest lot voor een boek dat bedoeld was om gelezen te worden.

‘Ik moet gaan.’ Ik knoopte mijn cape bij de hals dicht. ‘Ik ga via de markt naar huis. De keukenkasten zijn leeg. Eet u wel genoeg?’

Mijn vader was al in zijn kantoor, en ik hoorde hem ongeduldig mompelen dat ik niet langer lawaai moest maken en weg moest gaan. Een eenzame man, voor altijd gebroken door het verlies van mijn moeder bijna vijftien jaar geleden, die troost zocht in boeken. Ze was ziek geweest, hoewel ze tot het einde voor me had verzwegen hóé ziek. Dat hadden ze allebei gedaan. Na haar dood had mijn vader zich teruggetrokken in zijn werk en was ik de meeste tijd alleen geweest. Als ik mijn vaders taal wilde spreken, moest ik die boeken leren kennen, hun geschiedenis en verborgen waarden. En dat deed ik, want dan veranderde zijn liefde voor boeken kortstondig in liefde voor mij. Ik verdroeg de spelletjes en de proeven, en loog wanneer dat moest voor die paar momenten dat hij me zag zoals ik was, niet als een schaduw van mijn moeder of een lastpost in zijn huis.

Die ochtend riep ik hem geen gedag en wachtte ik niet op zijn reactie. Ik ging de deur uit, liet hem achter me dichtvallen en betwijfelde of mijn vader wist dat ik weg was.

Nog geen tien minuten later kwam ik aan in de werkplaats van meneer Caxton, want ik wilde graag de kou uit. Het vuur brandde, de luiken voor de hoge ramen stonden open en de kamer werd overspoeld door een schraal winterlicht. Een toevluchtsoord na de bedompte beslotenheid van mijn vaders winkel.

‘U bent te laat, juffrouw Delaney,’ zei meneer Caxton zonder op te kijken van zijn werk.

‘Dat is niet waar en dat weet u. Mijn vader kwam in het bezit van een deel van Forstatters inventaris. Ik moest hem helpen.’

Hij keek meteen op. ‘Heeft hij de Bunyan gekregen?’ Ik knikte

en de oude man glimlachte. 'Goed gedaan van hem.'

'En ook de geplagiede Shelley uit 1810, ook al had hij dat niet door. Ik heb tegen hem gezegd dat u het verhaal over het herroepen deel van een kennis van Stockdale hebt gehoord.'

Hij leunde achterover en richtte zijn scherpe blik op mij. 'U hebt me meegesleurd in een gruwelijke leugen, mijn goede naam bezoedeld?'

'Ja, en dat zal vast niet voor het laatst zijn.'

Meneer Caxton lachte en viel toen stil. Ik voelde dat hij naar me keek terwijl ik mijn cape losmaakte en aan een haak bij het vuur hing.

'Wat een bittere ironie dat u moet liegen om geloofd te worden, hoe grappig ook.'

'Inderdaad.'

'Ik durf te wedden dat hij snel zal inzien wat u waard bent.' Hij schonk me een vriendelijke knipoog, zoals zo vaak.

Sommige mensen zouden zeggen dat meneer Caxton onge-manierd was, geen echte heer, maar ik had zogenaamde heren gekend en geen daarvan was zo zachtaardig als meneer Caxton. Hij had het hart van een echte boekenliefhebber en zag in anderen niet hun geslacht of stand, maar hun gedeelde passies. Ik was geboren met het verlangen om van iets kapots iets moois te maken en meneer Caxton had dat in mij gezien, vanaf het moment dat ik zijn werkplaats binnen was gekomen en me had vergaapt aan de uitgestalde rijkdom. Behalve boeken lezen, want dat was slechts de helft van mijn interesse, leerde ik ze uit elkaar te halen. Ik leerde over de anatomie van een boek, ontdekte wat er onder de band zat, alsof ik een diepere betekenis van de woorden zou vinden door de botten te bestuderen en ze weer in elkaar te zetten.

'Ik heb trouwens een zeer interessant verzoek ontvangen,' zei meneer Caxton, die me een brief overhandigde.

Hij was van dokter W. Ashburn, lijfarts van hertogen en graven, en een bekend boekenverzamelaar. Op een veiling was hij in het bezit gekomen van een aantal nieuwe boeken, eerder curiosa dan

echt kostbare boeken, en er zat één bij die hij gebonden wilde hebben als cadeau.

‘Dokter Ashburn woont in de buurt van Bath,’ zei ik. ‘Waarom schakelt hij niet een van de plaatselijke boekbinders in?’

‘Lees verder.’

Toen ik dat deed, zag ik woorden waarvan ik niet had gedacht dat ik ze ooit zou lezen. ‘Hij vraagt om mij?’

Meneer Caxton knikte. ‘Eigenlijk zou ik me geschoffeed moeten voelen. Ik wil al tien jaar de bibliotheek van Ashburn binnenkomen, maar ik zal je geen kwaad hart toedragen.’

‘Hoe grootmoedig van u,’ zei ik terwijl ik zowel naar hem als om de inhoud van de brief glimlachte.

‘Uw ster is rijzende, mijn beste. Ik hoop dat u zo door zult gaan. Vandaag nog reist u af naar zijn landhuis.’

Ik knipperde met mijn ogen. ‘Vandaag?’

‘Een man als Ashburn houdt niet van wachten. Neem de trein. Ik zal uw vader inlichten. Ik heb al een telegram teruggestuurd om te zeggen dat u komt.’

‘U gaat niet mee?’ De angst sloeg me om het hart. Ik had nog nooit in mijn eentje een cliënt bezocht.

‘Ik ben oud en moe. Wilt u me nou echt met dit weer het land door slepen? Nee, u bent bekwaam en serieus, en u hebt vaak genoeg met mij zulke bezoeken afgelegd om te weten hoe het werkt.’

‘Maar...’ Tijdens die besprekingen had ik naast meneer Caxton gestaan om aantekeningen te maken; voor de graven, dominees en baronnen van wie we de collecties bewonderden, was ik zo goed als onzichtbaar geweest. Ik was toen zijn secretaresse geweest, nu zou ik zelf boekbinder zijn, en ik was er allesbehalve zeker van dat ik er zo klaar voor was als ik dacht.

Meneer Caxton pakte mijn hand. Zijn huid was glad gesleten en warm, als fijn perkament, en zijn vingers krom van een leven lang ruggen naaien. Zijn vrolijke houding was verdwenen en zijn serieuze aard kwam tevoorschijn, iets wat ik in mijn leertijd maar een keer of vijf had gezien.

‘Er is geen plek voor twijfel. Je mag niet aarzelen wanneer je leer op een plat lijmt. Dat moet je vastberaden en zelfverzekerd aanpakken, net als het leven zelf.’

Ik knikte, al voelde ik me niet vastberaden en ook niet zelfverzekerd.

‘Je mist je trein nog,’ zei hij, en hij haalde mijn cape van de haak.

Ik pakte mijn notitieboekje, potlood en een recente veilingcatalogus zodat ik voorbereid was als dokter Ashburn mijn kennis zou testen, en met een van meneer Caxtons tassen over mijn schouder vertrok ik naar het station.